

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ У РАМКАХ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ

FORMATION OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES IN THE FRAMEWORK OF THEIR STRATEGIC DEVELOPMENT

УДК 658.15

Янковська В.А.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

Якименко О.Є.

старший викладач кафедри обліку,
аудиту та економічного аналізу
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

Салтовець А.В.

студентка
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

У статті вивчено комплексний підхід під час здійснення підприємствами вибору джерел фінансування їх діяльності. Уточнено класифікацію джерел фінансування діяльності підприємств. Виявлено найбільш значущі на сьогодні ознаки класифікації, а саме: відношення до підприємства (внутрішні та зовнішні джерела); термін залучення (короткострокові і довгострокові); платність; походження (власні, залучені і позикові); специфіка (стандартні і специфічні) і т. д. Виділено критерій класифікації груп джерел фінансування діяльності підприємств, який базується на ознаці їх доступності: висока ступінь доступності; середня ступінь доступності; низький ступінь доступності; нульова ступінь доступності. Обґрунтовано висновки щодо: 1) недофінансування українських підприємств; 2) підвищення частки залучених ресурсів; 3) низького ступеня доступності фінансування через ринок капіталу; 4) зниження доступності джерел формування фінансових ресурсів; 5) амбівалентності доступності бюджетного фінансування.

Ключові слова: фінансові ресурси, доступність, фінансування, стратегія, управління, підприємство.

В статье изучен комплексный подход при осуществлении предприятиями выбора

источников финансирования их деятельности. Уточнена классификация источников финансирования деятельности предприятий. Выявлены наиболее значимые в настоящее время признаки классификации, а именно: отношение к предприятию (внутренние и внешние источники); срок привлечения (краткосрочные и долгосрочные); платность; происхождение (собственные, привлеченные и заемные); специфика (стандартные и специфические) и т. д. Выделен критерий классификации групп источников финансирования деятельности предприятий, который базируется на признаке их доступности: высокая степень доступности; средняя степень доступности; низкая степень доступности; нулевая степень доступности. Обоснованы выводы относительно: 1) недофинансирования украинских предприятий; 2) повышения доли привлеченных ресурсов; 3) низкой степени доступности финансирования через рынок капитала; 4) снижения доступности источников формирования финансовых ресурсов; 5) амбивалентности доступности бюджетного финансирования.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, доступность, финансирование, стратегия, управление, предприятие.

The article examines an integrated approach in the implementation by enterprises of the choice of sources of financing their activities. The classification of sources of financing activities of enterprises was clarified. Identified the most significant currently signs of classification, namely: attitude to the company; term of attraction; payment; origin; specifics, etc. A criterion for classifying sources of financing for enterprises is highlighted, which is based on the sign of their availability depending on external and internal conditions. Measures were identified to increase the availability of sources of financing for enterprises: 1) to develop and improve the regulatory framework in the area of the functioning of the capital market; 2) development and improvement of the functioning of the Ukrainian capital market and the borrowing market, including from an institutional point of view; 3) increasing the economic and financial literacy of enterprise management; 4) changes in approaches to the activities of the enterprise, which should be aimed at increasing the openness and transparency of financial flows; 5) the introduction and use of various approaches and methods of financial management in the implementation of the choice of sources of financing of the enterprise; 6) improving the efficiency of the financial service of an enterprise through the use of the principles of economic efficiency, financial control, internal audit, financial incentives, and material liability.

Key words: financial resources, accessibility, financing, strategy, management, enterprise.

Постановка проблеми. Формування економічного потенціалу України, адекватного стратегічним установкам її розвитку, вимагає зміни якісних та кількісних показників функціонування підприємств реального сектору економіки, які здійснюють свою діяльність на території України. При цьому повинні бути вирішені питання фінансування підприємств, які постійно стикаються з недостатньою кількістю фінансових ресурсів для ведення своєї діяльності, їх високою вартістю та важкодоступністю, що перешкоджає модернізації підприємств й впровадженню інновацій.

Для багатьох українських підприємств властива неефективна система управління фінансовими ресурсами в цілому, в тому числі при виборі дже-

рел фінансування їх діяльності. Необхідність розвитку існуючих в українській та зарубіжній теорії й практиці методичних підходів до вибору ефективних та доступних джерел залучення фінансових ресурсів робить актуальним означений напрям дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні розробки в області вибору джерел фінансування діяльності підприємств та оптимізації їх структури можна назвати досить великими як на рівні західної науки, так і на рівні української. Дослідження в даному напрямку відображені в роботах Бланка І.О. [1], Ван Хорн Дж.К., Вахович Джон М. [2], Кірейцева Г.Г. [3], Ковальова В.В. [4], Косаревої І.П., Чемчикаленка Р.А.

[5], Поддєрьогіна А.М. [7], Савчука В.П. [8], Семенець А.О., Тюріної Д.М. [9], Шеремета А.Д., Негашева Е.В. [11] та інших. Незважаючи на широкий спектр напрямків досліджень в даній області, більшість робіт має узагальнений характер, мало уваги приділяється комплексному підходу при здійсненні підприємствами вибору джерел фінансування їх діяльності. Виникає потреба в застосуванні більш детальних методик, які б дозволяли порівнювати конкретні джерела надходження коштів між собою й оцінювати ефективність прийнятих управлінських рішень, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є розробка рекомендацій щодо вдосконалення формування залучених фінансових ресурсів підприємств, що дозволяють забезпечити підвищення ефективності управління цими ресурсами в умовах їх обмеженої доступності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науково-методичній літературі з фінансового управління пропонуються різноманітні класифікації джерел фінансування діяльності підприємств. Найбільш поширеними і значущими ознаками в даний час є: відношення до підприємства (внутрішні та зовнішні джерела); термін залучення (короткострокові та довгострокові); платність; походження (власні, залучені та позикові); специфіка (стандартні та специфічні) і та і. [1; 2; 5; 7]. Незважаючи на різноманітність джерел залучення фінансових ресурсів їх можна охарактеризувати низьким ступенем доступності для українських підприємств.

З нашої точки зору доцільно розглянути критерії класифікації груп джерел фінансування діяльності підприємств, який базується на ознаці їх доступності:

- високий ступінь доступності (чистий прибуток; амортизаційні відрахування; бюджетне фінансування);
- середній ступінь доступності (банківські кредити; комерційний кредит);
- низький ступінь доступності (часткове фінансування; боргове фінансування);
- нульова ступінь доступності (інноваційні джерела).

В даному випадку термін «доступність» розглядається як сукупність двох чинників:

1) система обмежень і вимог, яка супроводжує залучення коштів з певного джерела та формується зовнішнім по відношенню до підприємства середовищем. Наприклад, вимоги до певних фінансових показників, законодавчо-правові обмеження, вартість джерела тощо;

2) можливості та бажання підприємства щодо досягнення заявлених обмежень і вимог. До них можна віднести можливість досягнення необхідних значень певних фінансових показників,

можливість обслуговування залученого джерела (плата за користування), прагнення вживати заходів щодо відповідності поставленим обмеженням й вимогам тощо.

Для оцінки доступності джерел фінансування діяльності підприємств пропонується використання коефіцієнта доступності фінансових ресурсів як відношення суми інвестицій в основний капітал, фактично здійснених підприємством за певний період за групою джерел залучення до потреби у фінансуванні основного капіталу (потреби в ресурсах необхідних для ліквідації зношених основних фондів).

Кожна група джерел фінансування діяльності підприємства повинна розраховуватися з коригуванням на експертний коефіцієнт оцінки ступеня доступності коштів за шкалою від 0 до 100 у відсотках. Забезпечення підвищення доступності джерел фінансування діяльності підприємств вимагає реалізації наступних заходів:

- 1) розробка та вдосконалення нормативно-правової бази в галузі функціонування ринку капіталу;
- 2) розвиток та поліпшення функціонування українського ринку капіталу й ринку запозичень, в тому числі з інституційної точки зору (введення плаваючих процентних ставок при кредитуванні, створення нових інститутів ринку для збільшення конкуренції в цьому секторі та зниження вартості пропонуваніх фінансових ресурсів, впровадження спеціальних семінарів в області фінансування діяльності підприємств для обговорення способів залучення фінансових ресурсів і відстеження останніх тенденцій тощо;

3) підвищення економічної та фінансової грамотності керівництва підприємств в області ефективного формування фінансових ресурсів (закріплення внутрішніми документами підприємств посадових обов'язків з аналізу наявних джерел фінансування, формування комплексу заходів щодо подолання існуючих обмежень за видами джерел, відстеження нових тенденцій в області залучення фінансових ресурсів);

4) зміна підходів до діяльності підприємства, яка повинна бути націлена на підвищення відкритості та ступеня прозорості фінансових потоків, відмову від використання тіньових схем та пошук прогалин в законодавстві;

5) впровадження та використання різних підходів й методик фінансового менеджменту під час здійснення вибору джерел фінансування підприємства;

6) підвищення ефективності роботи фінансової служби підприємства через використання принципів економічної ефективності, фінансового контролю, внутрішнього аудиту, фінансового стимулювання, матеріальної відповідальності.

Формування фінансових ресурсів сучасних підприємств передбачає відповідність останніх пев-

ній системі вимог та умов, склад якої формується: по-перше, за формальними ознаками в залежності від обраної групи джерел фінансування; по-друге, на основі додаткових вимог розпорядників фінансових коштів, що пред'являються до конкретного одержувача. Характеристика груп джерел фінансування з точки зору їх розпорядника:

- власне фінансування здійснюється підприємством-власником. Встановлюється відповідно до законодавства України та внутрішніми документами підприємства;

- фінансування через ринок капіталу здійснюється інвесторами, які мають ресурси і приймають рішення про привабливість підприємства (або окремого проекту) для подальшого фінансування. У випадку з біржовим ринком капіталу, всі обмеження і вимоги встановлює ринок, регульований державою. Найбільш поширеними є: відсутність збитків, надання списку афільованих осіб, фінансова звітність за міжнародними стандартами (МСФЗ), мінімальний обсяг випуску облігацій, капіталізація звичайних акцій і т.і. В Україні Особливо важлива приналежність підприємства до певної галузі та її частка на ринку, що безпосередньо впливає на зацікавленість інвесторів. Під час залучення коштів на позабіржовому ринку ключовим фактором є популярність підприємства і зацікавленість інвесторів;

- бюджетне фінансування здійснюється органами виконавчої влади, що діють на підставі законодавства України. Полягає в сукупності нормативно-правових актів, в яких відображені умови надання субсидій, бюджетного кредиту та бюджетних інвестицій. Важливими умовами є: приналежність підприємства до певної галузі, можливість сприяти реалізації цільових програм, досягнута частка на ринку, потрапляння в пільгову категорію або програму підтримки, наприклад, до пріоритетних галузей економіки відносяться галузі паливно-енергетичного комплексу, ядерної та космічної промисловості, сектора телекомунікацій;

- фінансування через кредитно-фінансові інститути здійснюється кредитно-банківськими установами (в основному комерційними банками). Представляє собою сукупність нормативів за різними економічними та фінансовими показниками діяльності підприємства. Як правило, нормативи та методики аналізу встановлюються самою кредитною установою, але вони трохи різняться в залежності від кредитної організації. Наприклад, враховується розмір прибутку підприємства (для розрахунку можливості обслуговування кредитних коштів), його рентабельність, квартальні обороти за основними бухгалтерськими рахунками, поточні зобов'язання підприємства, коефіцієнти поточної ліквідності, фінансової стійкості тощо;

- фінансування через кредиторську заборгованість здійснюється контрагентами та партне-

рами підприємства. Прямо пов'язане з розміром обороту, ступенем співробітництва, якістю партнерських відносин, рівнем довіри контрагента. У багатьох випадках не має нормативно-правового регулювання і юридичного характеру.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки: 1) існує серйозна проблема недофінансування українських підприємств, пов'язана з обмеженою доступністю різних джерел залучення фінансових ресурсів; 2) для середніх та великих підприємств України характерна тенденція підвищення частки залучених ресурсів, по відношенню до власних; 3) фінансування через ринок капіталу (емісія акцій та облігацій) характеризується надзвичайно низьким ступенем доступності; 4) спостерігається тенденція зниження доступності джерел формування фінансових ресурсів; 5) бюджетне фінансування для підприємств може визначатися як важкодоступний та маловикористовуваний спосіб фінансування або високий ступінь доступності в залежності від зовнішніх та внутрішніх умов залучення цього фінансового джерела.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала. Киев : Ника-Центр, 2002. 512 с.
2. Ван Хорн Дж.К., Вахович Джон М. Основы финансового менеджмента. Москва : Вильямс, 2006. 992 с.
3. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2002. 496 с.
4. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. Москва : Финансы и статистика, 2001. 560 с.
5. Навчальний посібник з виконання фінансового аналізу суб'єктів господарювання в умовах трансформації фінансової звітності / І.П. Косарева та ін. ; за ред. Р.А. Чемчикаленка. Харків : ХІФ УДУФМТ, 2015. 172 с.
6. Нестеренко О.О. Класифікаційні моделі та системні методи інформаційної підготовки та підтримки багатокритеріальних рішень : автореф. дис. ... канд. тех. наук : 01.05.04. Харків, 2003. 20 с.
7. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 535 с.
8. Савчук В. П. Управление прибылью и бюджетирование. Москва : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. 432 с.
9. Семенець А.О., Тюріна Д.М. Проблеми здійснення факторного аналізу результатів діяльності регіону в процесі моніторингу його економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал*. 2015. № 1 (163). С. 285–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_35 (дата звернення: 05.06.2019).
10. Тюріна Д.М., Свідерський В.П., Афанасенко М.О. Стратегічне планування як інструмент ефективної діяльності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 24. С. 273-277. URL: <http://www.market-infr.od.ua/>

journals/2018/24_2018_ukr/24_2018.pdf (дата звернення: 05.06.2019).

11. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. Москва : ИНФРА-М, 2013. 208 с.

REFERENCES:

1. Blank Y.A. (2002) *Upravlenye formirovanyem kapytala* [Management of the formation of capital]. Kyiv : Nika-Tsentr. (in Russian).
2. Van Khorn Dzh. K., Vakhovych Dzhon M. (2006) *Osnovy fyansovoho menedzhmenta* [Fundamentals of financial management]. Moscow : Vilyams. (in Russian).
3. Kireitsev H.H. (2002) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv : Tsul. (in Ukrainian).
4. Kovalev V.V. (2001) *Fynansovyi analiz: metody y protsedury* [Financial analysis: methods and procedures]. Moscow: Finansy i statistika. (in Russian).
5. Kosarieva I.P., Sukrusheva H.O., Vysochina L.V., Polupan P.M. (2015) *Navchalnyi posibnyk z vykonannia finansovoho analizu subiektiv hospodariuvannia v umovakh transformatsii finansovoi zvitnosti* [A manual on the financial analysis of business entities in the context of the transformation of financial statements / za zah. red. R.A. Chemchykalenka. Kharkiv: KhIF UDUFMT. (in Ukrainian).
6. Nesterenko O.O. (2003) *Klasyfikatsiini modeli ta systemni metody informatsiinoi pidhotovky ta pidtrymky bahatokryterialnykh rishen* [Classification models and

systematic methods of information preparation and support of multicriteria decisions] (PhD Thesis), Kharkiv: Kharkiv National University of Radio Electronics.

7. Poddierohin A.M. (2005) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian).

8. Savchuk V.P. (2005) *Upravleniye pribylyu i byudzhetrovaniye* [Profit Management and Budgeting]. Moscow: BINOM. Laboratoriya znaniy. (in Russian).

9. Semenets A.O., Tiurina D.M. (2015) *Problemy zdiisnennia faktornoho analizu rezultativ diialnosti rehionu v protsesi monitorynhu yoho ekonomichnoi bezpeky* [Problems of factor analysis of the regional performance in the process of monitoring its economic security]. *Aktualni problemy ekonomiky. Naukovyi ekonomichnyi zhurnal* [Actual problems of the economy. Scientific Economic Magazine], no. 1 (163), pp. 285–291. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_35 (accessed 05 June 2019).

10. Tiurina D.M., Sviderskyi V.P., Afanasenko M.O. (2018) *Stratehichne planuvannia yak instrument efektyvnoi diialnosti pidpriemstva* [Strategic planning as an instrument of efficient activity of the enterprise]. *Infrastruktura rynku* [Market infrastructure], vol. 24, pp. 273–277. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/24_2018_ukr/24_2018.pdf (accessed 05 June 2019).

11. Sheremet A.D., Nehashev E.V. (2013) *Metodyka fyansovoho analyza deiatelnosti kommercheskykh orhanyzatsyi* [Methods of financial analysis of commercial organizations]. Moscow : INFRA-M. (in Russian).

Yankovska Viktoriia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finance and Credit
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

Yakymenko Oksana

Senior Instructor at Department of Accounting,
Audit and Economic Analysis
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

Saltovets Alona

Student
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics

FORMATION OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES IN THE FRAMEWORK OF THEIR STRATEGIC DEVELOPMENT

Many Ukrainian enterprises are characterized by an inefficient system of financial management in general, including when choosing sources of financing for their activities.

The purpose of the article is to develop recommendations for improving the formation of attracted financial resources of enterprises, allowing increasing the efficiency of management of these resources in terms of their limited availability.

The article examines an integrated approach in the implementation by enterprises of the choice of sources of financing their activities. The classification of sources of financing activities of enterprises was clarified. Identified the most significant currently signs of classification, namely: attitude to the company; term of attraction; payment; origin; specifics, etc. A criterion for classifying sources of financing for enterprises is highlighted, which is based on the sign of their availability: high; average; low; zero. The following conclusions are substantiated: 1) there is a serious problem of underfunding of Ukrainian enterprises related to the limited availability and its reduction of various sources of attracting financial resources; 2) for medium and large enterprises of Ukraine there is a tendency to increase the share of attracted resources in relation to its own; 3) financing through the capital market is characterized by an extremely low degree of availability; 5) budget financing for enterprises can be defined as a hard-to-reach and under-used financing method or a high degree of accessibility depending on external and internal conditions. Measures were identified to increase the availability of sources of financing for enterprises: 1) to develop and improve the regulatory framework in the area of the functioning of the capital market; 2) development and improvement of the functioning of the Ukrainian capital market and the borrowing market, including from an institutional point of view; 3) increasing the economic and financial literacy of enterprise management; 4) changes in approaches to the activities of the enterprise, which should be aimed at increasing the openness and transparency of financial flows; 5) the introduction and use of various approaches and methods of financial management in the implementation of the choice of sources of financing of the enterprise; 6) improving the efficiency of the financial service of an enterprise through the use of the principles of economic efficiency, financial control, internal audit, financial incentives, and material liability.

The results of this study can be used in the practical activities of enterprises of Ukraine in the framework of developing a strategy for their development and in current activities. Also, this article may be of interest in the training and professional development of personnel for the financial and economic units of industrial enterprises.

The study allowed clarifying the classification of sources of financing activities of enterprises, to study in depth the existing classification criteria. The proposed activities aimed at improving the efficiency of attracting and the formation of financial resources in the enterprise and their management.